

רשימת ספרי "בן מלך" שיצאו לאור עד עתה:

- תחומים
- ספירת העשר והחשבונות
- ימי כיבוד הורים - נלות ונאולה
- ימי נדבים
- תחומים
- ימי הפורים
- הגדה של פסח
- בעניני מצוות התמידיות
- שמעון ושמיר
- שיר הירדים
- שבת קודש
- מידת הכבוד
- שמעון ושמיר
- עניינים בש"ס ובהלכה
- זמירות שביב
- טקלוג הקלמות שיעורים
- בראשית ח"א - נמארי
- בראשית ח"ב - נק
- קל-הוללות
- בראשית ח"ג - נבא-וודי
- שבתות ח"א - שמת-בשלח
- שבתות ח"ב - אמרי-מבוא
- יחיד-עשתיים
- שבתות ח"ג - ירדנה-פקודי
- יקרא ח"א - יקרא-מנוע
- יקרא ח"ב - אחרי-בושקות
- מדרב ח"א - מדרב-שלח
- מדרב ח"ב - קודש-מטעי
- מדרב ח"א - דברי-מראה

ניתן להשיג: mechonennelech@mail.com
 sales@yefenofbooks.com | Warehouse: 8482450220

בסייעתא דשמיא

פרשת קורח תשפ"ג
 גליון מס' 265

אוצרות בן מלך

מתורתו של מרן רבינו הגדול רבי לייב מניצברג זצוק"ל רבה של קהל עדת ירושלים

פרשת קרח

הפרי הממהר להפריח מכל הפירות; אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבא'. ומשמע שנקט שהמטות באו להיות לאות על הכהונה.

דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל נשיאייהם לבית אבותם, שנים עשר מטות, איש את שמו תכתוב על מטהו. ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי, כי מטה אחד לראש בית אבותם (יז, טז-יח)

בגליון

פרשת קורח

ביאורי פסוקים..... עמוד 1

היכל השבת

הקב"ה, התורה, והבריאה בשבת קודש.. עמוד 8

ביאורי תפילה

מזמורי הללוי-ה..... עמוד 10

חכמה ומוסר

מקומך אל תנח..... עמוד 11

שני אותות עשה ה' לאחר מחלוקת קורח ועדתו הנועדים על ה'. ממחנות מקריבי הקטורת - עשו רקועי פחים למזבח, ותכלית אות זה היא שלא יערערו על הכהונה, דהיינו העבודה שבמקדש, ולכן קבעוהו על המזבח כדי להזהיר שלא יקרב זר אל העבודה.

ומה שעדיין לא היה בידם אות גלוי, הוא ענין הלווייה וענין הכהונה הגדולה, ואת שני עניינים אלו בא האות השני היא פריחת מטה אהרן, לברר ולתת בידם אות לדורות כל כך.

והנה רש"י כתב (פסוק כג) 'ולמה שקדים, הוא

פרנס השבוע

עץ חיים היא למחזיקים בה

הוצאות הדפסת גיליון זה נודב לזיכוי הרבים
 ע"י ידידנו הנכבד מחשובי אברכי קהילתנו ומגדולי תומכי מכוננו

הרה"ח ר' **שמואל פרנקל** שליט"א

לרגל נישואי בנו
 החתן החשוב הרב צבי מיכל הי"ו
 עב"ג למזל טוב

זכות הפצת אור תורתו הבהירה של רבינו בעל הבן מלך
 תעמוד לו ולמשפחתו להתברך בכל הברכות האמורות למחזיקי התורה
 לראות ברכה והצלחה בכל אשר יפנו

להנחות ותרומות "פרנס השבוע/החדש"
 אפשר להתקשר לטלפון מס' 054-8422488

יו"ל ע"י מכון 'כתבי בן מלך'

לתרומות והנצחות נא לפנות ל-054-8422488

לקבלת העלון במייל, ניתן להצטרף בכתובת
mechonbenmelech@gmail.com

כתובת המכון: אוהב ישראל 1/9, ביתר עילית

לתגובות והערות נא לפנות ל-052-7616048

מגזרת ה' יתדר

שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה

לכל לומדי דברי תורתו של מורינו ורבינו בעל ה'בן מלך' צדוק"ל
אחד הספרים שקיימת לו כל העת דרישה רבה בשוק, הוא הספר

'בן מלך - גלות וגאולה'

בו נודע רבינו צדוק"ל בגישתו הייחודית לאופן העבודה הנדרש בימים אלו

בעקבות הביקוש הרב, כבר נדפסו ממנו שתי מהדורות,
וכעת אזל ספר זה ממדפי החנויות ומחסני הספרים של
המכון. הציבור דורש במפגיע לשוב ולהדפיס ספר זה
במהדורה נוספת, אך ההדפסה כרוכה בהוצאה מרובה.
וכעת לקראת ימי בין המצרים שמהרה יהפכו לנו לששון
ולנחמה, אנו פונים אל הציבור בבקשה מיוחדת ממי
שבידו לתרום הדפסת מהדורה נוספת של הספר.

מי שחשקה נפשו ליטול חלק זכות בספר קדוש ונשגב
זה, ניתן להשתתף למען הנצחת יקירי המשפחה, או לזכות
להצלחה וברכה. ובוודאי שיהיה בדבר נחת רוח ועילוי
נשמה. ויביא הצלחה לתורם, שיש בכך זכות מרובה וזיכוי
הרבים גדול.

כל המעוניין או היודע על מישהו שיכול ליטול חלק בזה, מתבקש לפנות
בדחיפות למנהל המכון הרב אריה קרישבסקי בטל: 054-8422488

ברבסת התורה
הנהלת מכון כתבי בן מלך

בשורה טובה למבקשי ה'

ניתן להאזין לשיעורי רבינו צדוק"ל בקו השיעורים
'קו בן מלך'
03-3077354

ישנה אפשרות לבחור כמאגר הממוחשב ולהאזין לשיעורים
בפרישת השבוע

שמעו ותחי נפשכם

ויהי רצון שנזכה להגדיל תורה ולהאדירה

מכון כתבי בן מלך
התנהלה

הודעה חשובה ומשמחת
לתורמי המכון

ניתן לקבל החזר מס

על תרומות למכון בגובה של

עד 35% מערך התרומה

לפי סעיף 46

- ספרים
- למעלה הימנה
- מדרות ספרים
- ביאורים ומאמרים
- על הכשרת חסידי תורה
- שיעורים
- על ח"ס
- ספר
- הגות ומחשבה
- ביאורי סוחר
- ספר
- אמונה ומצוות
- מגאון
- תורה ודעת
- אמונים
- תורה ודעת

הנגזרת תורמים

קו בן מלך

03-3077354

מגזרת מכון

שיעורים 94 מקות מנוחה

מגזרת התורה בבית מוסד
לשמוע ישיבות רבני
מחולקים לפי נושאים
בכל התחומים

הכשרת ספרים בן מלך

בתיבת המסחרות מדרשי השלם

מלון התהלה 054-8422488

כתובת אריה ישראל 1/9

ביתר עילית

מגזרת מוסד לפי סעיף 46

לשיעורי האזינה

mechonbenmelech@gmail.com

אוצרות
בן מלך

אולם הרמב"ן פירש שמטה זה, אות הוא לכל שבט לוי, ולא דווקא לענין הכהונה.

והיינו כי המטה מסמל את המעמד והחשיבות, אשר כל נשיא שבט נושא כמנהיג השבט, ומופת זה תכליתו שלא יערערו על הלוייה, כיון שהוא בא כאות על מעמד שבט לוי, שהוא החשוב והנבחר מבין שבטי ישראל לשרת בקודש לפני ה'. ואין אות זה מתייחס לתפקידים המיוחדים של הכהנים או של הלויים, אלא למעמדם הכללי של שבט לוי, כשבט נבחר מכלל שבטי ישראל.

אך מלבד האות על כללות השבט, היה בזה גם אות מיוחד על בחירת אהרן לכהן גדול.

שכך משמע מלשון הכתוב - 'והיה האיש אשר אבחר בו מטוהו יפרח' (פסוק כ), הרי שהבחירה כאן מאת ה' היא באיש המסוים, שדווקא הוא האיש הנבחר דהיינו כהן גדול, וכן הלשון 'אבחר' מצינו אותו בבחירת כהן גדול, ובזה נתקיימה ההבטחה שאמר משה לקורח (טז, ה) 'ואת אשר יבחר בו יקריב אליו'. והוא על דרך שדרשו חז"ל (שמות רבה לז, ג, תנחומא צו ח) על אהרן את הפסוק (תהלים סה, ה) - 'אשרי תבחר ותקרב, ישכון חצריך, נשבעה בטוב ביתך, קדוש היכלך'.

וכן פירש במלבי"ם, שהיה בזה את הן על בחירת שבט לוי והן על בחירת אהרן הוא ראש שבט לוי, שממילא הוא נבחר להיות הכהן הגדול.

והטעם שניתן האות לשני העניינים של בחירת אהרן ובחירת שבט לוי במופת אחד, היינו משום שעניינם אחד, וכמו שביארנו בפרשת במדבר, שבחירת שבט לוי לשרת את המשכן, היא המשך הנגרר מבחירת אהרן. והיינו שמלבד שנבחרו אהרן ובניו לכהונה בספר ויקרא, עוד נבחרו בספר במדבר כלל שבט לוי, להיות ממונים על אחריות המקדש ושירותו. והיתה בחירה זו באופן שנבחר אהרן לתפקיד זה כראש הלויים, כלומר שעול התפקיד ואחריותו היא עליו, אלא שהלויים נתונים לו לסייע אותו בתפקידו זה. כלשון הכתוב שם (ג, ו-ט) 'הקרב את מטוה לוי והעמדת אותו לפני אהרן הכהן ושרתו אותו וגו', ונתתה את הלויים לאהרן ולבניו נתונים נתונים המה לו מאת בני ישראל'.

ומהפסוק להלן יש ללמוד עוד, שסיבת בחירתם היא אכן משום שהם שבטו של אהרן, שכן כתוב (יה, ב) 'וגם את אחיך מטוה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך'.

ולכן ניתן את אחד שיש בו שניים, כי בחירת שבט לוי היא ענין אחד הנמשך ממילא מבחירת אהרן.

ועיין ב'העמק דבר' שכתב שעל כן היה במופת המטה נס כפול - "ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים". דהיינו שהפרחים באו להורות על בחירת הלוייה, והשקדים באו להורות על בחירת הכהן גדול. אמנם לפי דברינו נראה שאין אלו אותות נפרדים על שתי בחירות נבדלות, אלא הבחירה היא אחת, שכללות המטה יפרח, והנבחר ביותר מהפרחים הוא נעשה פרי.

* * *

וידבר ה' אל אהרן, ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחק עולם (יה, ח)

פרשה זו הולכת ומפרטת את מתנות הכהונה השונות, הן חלק הכהן בקדשים, והן תרומות ומעשרות ושאר מתנות.

ויש לעמוד על הבדל אחד יסודי ביניהם, שבתרומות ומעשרות, ובפדיון הבן ובפדיון פטר חמור [וכן ב'זרוע לחיים וקיבה' ו'ראשית הגז', שנתפרש בפרשת שופטים] יש לישראל זכות של 'טובת הנאה', שהתרומה ברשותו לענין שביכלתו לתת לאיזה כהן שירצה, כמבואר הרבה פעמים בש"ס (עיין בכורות כז). אולם חלק כהן בקדשים ניתנים לאנשי משמר ואין לו בהם טובת הנאה.

ואין די לבאר כי בקדשים המתנות נאכלות על שולחן ה', שהרי גם חלק הכהן בקדשים קלים הנאכלים גם לנשיהם ובנותיהם של כהנים, וכן עור העולה, שלא שייך בהקרבה ואינו בגדר אכילה משולחן ה', גם אלה מתחלקות למשמרות.

אלא גדר הדברים הוא, שבתרומה גם כאשר כבר הפריש אותה, והותר החולין, עדיין לא נשלמה מצוותה שעדיין צריכה נתינה לכהן. והרי היא

ככהמה שהפרשה ולא הוקרבה למקדש, ולגבי זה עדיין היא ביד הבעלים, ורק כאשר נותנה לכהן אז נשלמה מצות נתינתה לגבוה, ובכך מתקיים אשר יתנו לה'.

[ויתכן שזה הטעם בדעת הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (שורש יב) שמלבד מצות הפרשה, יש עוד מצוה מיוחדת ליתן את התרומה לכהן (ויש לומר שוודאי גם הרמב"ם מודה שיש מצוה בנתינה לכהן, אלא שמנה שניהם הפרשתו ונתינתו למצוה אחת). ולכן ביכולתו לבחור על ידי איזה כהן תתקיים נתינתו לגבוה].

מה שאין כן הקרבנות, נתינתם לה' מתקיימת בעצם הבאתם למקדש והקרבתם, ואין צריך לנתינה מיוחדת מצד הבעלים לחלק הכהן, וממילא משעת הקרבה כבר אין לבעלים חלק בהן, והם ברשות גבוה וה' הוא הנותן אותם לכהנים, ולכן מתחלק לאנשי משמר.

* * *

וזה לך תרומת מתנם לכל תנופת בני ישראל לך נתתם ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם כל טהור בביתך יאכל אתו. כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן, ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתם (יח, יא-יב)

בנוסף לאמור כאן, נאמרה מצוה נוספת בתרומה גדולה, והיא בפרשת שופטים 'ראשית דגן ותירושך' ושם גדר הדברים הוא פרשה בפני עצמה שחובה לתת את ראשית הפירות לכהנים מצד חשיבותם ונכבדותם, גם אלמלא החובה לתת את ראשית הפירות לה'.

ובכתוב שם נכללת מצות תרומה עם זרוע לחיים וקייבה וכן ראשית הגז, דכתיב (דברים יח, ג-ה): "וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם, מאת זובחי הזבח אם שור אם שה, ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה. ראשית דגןך ותירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו. כי בו בחר ה' אלוקיך מכל שבטיך לעמוד לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים".

והעולה מלשון הכתוב שם שמתנות אלו 'זרוע לחיים וקייבה' ו'ראשית הגז', הם סוג אחר של מתנות כהונה, כי כל מתנות כהונה שנכתבו

כאן בפרשתנו משמעותם היא שאנו נותנים לה', רק ה' נותן אותם לכהנים, ומשולחן גבוה קא זכו. וכדכתיב התם "אשר יתנו לה' לך נתתם".

אבל שם הוא ענין אחר, שהם מתנות שהעם עצמו נותן אותם באופן ישיר לכהנים, וכדכתיב "מאת העם", והיינו שאין אלו כשאר מתנות כהונה הנתינים לה' והם באים לכהנים מאת ה', אלא העם עצמו נותנם לכהנים, כיון שהם הנכבדים המקריבים לפני ה' - 'כי בו בחר וגו' לעמוד לשרת' וגו'. על כן העם מעניק להם את הראוי להם כמשפט, הזרוע הלחיים והקבה, וראשית הגז.

ואכן הזרוע והלחיים והקייבה, וכן ראשית הגז, אין בהם חלות קדושה והם חולין גמורים, ובוה שונים הם משאר מתנות כהונה כגון ביכורים חלה ותרומה ובכור שחלה בהם קדושה, והיינו כאמור משום שאלו ביסודם הם נתינים מאת ישראל לה', וה' נותן אותם לכהנים. וזה הטעם שלא נתפרשו מתנות אלו בפרשה זו, כי כאן נתפרשו רק אלו שה' נותן אותם לכהנים ממה שהוקדש לו. כלשון הכתוב "לכל תנופת בני ישראל לך נתתם".

אולם גם מצות תרומה גדולה הנזכרת שם - "ראשית דגןך ותירושך ויצהרך וגו' תתן לו". אף שכאן גדרה של תרומה גדולה הוא שניתנת לה' כמבואר בפרשתנו, וה' הוא הנותנם לכהנים מחלקו. אולם שם נתוסף שחל מצות תרומה גם מצד העם עצמו לתת לכהנים, משום עצם מעמדם הנכבד ככהנים העובדים לפני ה', ובנתינת תרומה מתקיימים שני העניינים כאחת. וכדוגמת שנתבאר במצוות רבות שהם מתקיימים מצד כמה גדרי חיובים, והם מתקיימים בעשייה אחת, (וכמו שביארנו בהרחבה במאמרי מבוא לבן מלך עה"ת - מאמר ג).

* * *

כל חרם בישראל לך יהיה (יח, יד)

בפרשת בחוקותי כתיב (ויקרא כז, כח): "אך כל חרם אשר יחרים איש לה' מכל אשר לו, מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל, כל חרם קדש קדשים הוא לה".

ונחלקו חכמים כיצד ליישב לשון הכתוב שם,

עצמו ממנו. ולכן כל נתינתו היא בעצם גוף החפץ, ולא בשוויות, ולכן אין לו פדיון כלשון הכתוב שם 'לא ימכר ולא יגאל'.

ברם, לרשות גבוה אין כל צורך בבעלות על גוף חפצים בארץ, ולכן בהכרח יתבטא קדושת החפץ המוחרם בעצמותו במסירתו לכהן, שהכהנים הם אנשי ה' בארץ, ולהם יש צורך בגוף החפצים. ולכן ס"ל לחד מ"ד שסתם חרמים לכהנים, כלומר שאין זה משום כוונת המחירים למסרו לכהנים, אלא משום רצונו להחרים לגמרי לגבוה את גוף החפץ, נעשה ממילא של כהן. שכן רק לבני אדם יש משמעות וצורך בחפצים, וכן שדות שהוקדשו באופן זה שגופם נעשה חרם לה'. ועל חרם מסוג זה נאמר 'לא ימכר ולא יגאל', שאין להם פדיון כיון שההקדשה מתייחסת לגוף החפץ, שזו משמעות החרם. והריהם בקדושתם ואי אפשר לחללם ולפדותם.

וכך שנו חכמים בברייתא: (ערכין כט.) 'חרמים כל זמן שהן בבית בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם, שנאמר כל חרם בישראל קדש קדשים הוא לה', נתנן לכהן הרי הן לכל דבריהן כחולין, שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה'.

הרי מבואר שגם חרמי כהנים נחשבים לה', ורק כשהם ניתנים לכהנים אז 'נעשית מצוותם', ונעשים חולין. כלומר שאחר שהגיעו לידי מילוי ייעודם, וניתנו לכהן, שוב אינו רכוש גבוה, כיון שממון הנתון לרשותו של אדם, הוא נתון לו לכל צרכיו, ואם כן הוא נעשה חולין.

אולם 'חרמי הקדש', משמעותו שבני אדם משתמשים בלשון השאלה להקדיש חפצים ושדות בלשון 'חרם', וכוונתם היא שההקדש ישתמש בשוויות החפץ לבדק הבית, וזה בהכרח לא כמשמעות מילת 'חרם' במובנו המקורי, שעניינו קדושת עצם הגוף, אלא שכיון שאמר שמתכוון לחרמי הקדש, אנו מפרשים את כוונתו בדרך השאלה.

וכמו כן מאן דס"ל שסתם חרמים לבדק הבית, היינו משום שכך לשון בני אדם משתמשים במילת 'חרם' בדרך השאלה וכוונתם להקדש. ולא נחלקו שתי השיטות רק במשמעות סתם לשון

שמפורש כי החרמים מיועדים לגבוה, לא ימכרו ולא יגאלו, ואילו בכתוב כאן מבואר שהחרמים הם לכהנים. ונתבאר בהרחבה במסכת ערכין (כה:): במשנה ובסוגיית הגמרא שם, ותמצית הדברים מובא ברש"י בפרשת בחוקתי: 'יש אומרים סתם חרמים להקדש, ומה אני מקיים 'כל חרם בישראל לך יהיה', בחרמי כהנים, שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן. ויש שאמרו סתם חרמים לכהנים, ועל זה נאמר שם 'לא ימכר ולא יגאל' אלא ינתן לכהן, שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן, אולם חרמי גבוה נפדים.

ולהבנת הענין צריך לבאר עצם לשון 'חרם' מהו, ובמה נשתנה מכל מקדיש בלשון 'הקדש' ונתינה לשמים. עוד יש לתמוה שהתורה דיברה על שני סוגי חרמים, ולא נכתב ההבדל ביניהם. ואם נרצה לבאר שהחרם ניתן לכהנים משום שזו כוונת המחירים, לתת לכהנים, מדוע הוא בכלל בגדר קודש, שהרי אין זו אלא מתנת חולין, כשם שאדם נותן מתנה לחברו. ובמה זה נחשב מתנת כהונה מה', שכתבה תורה שהחרם המיועד לכהנים אכן יהיה להם.

והנראה הביאור בזה, ש'הקדש' ו'חרם' הם שני נתינות שונות זו מזו, הנובעות משני סוגי תנועות נפש נפרדות באדם, כי 'הקדש' היינו כשאדם מתעורר בו רצון לתת נתינה לגבוה מרוב חביבותו או הערצתו להקב"ה, ולכן נותן מממונו לגבוה, כי חפצו ומטרתו היא שיהיה הרכוש לרשות הקודש, וזהו הנקרא 'הקדש'. ומפני כן כל הקדש נפדה, כי הצורך של רשות גבוה הוא רק בשוויות לשימוש בדק הבית, ולא את עצם החפץ או השדה.

'חרם' לעומת זאת יסודו במעשה של שלילה, שהאדם בנפשו מבקש לשלול שלא יהיה לשום אדם הנאה והשתמשות בחפץ או שדה מסויים, ומחשבתו היא שאין ראוי לו להשתמש בחפץ זה [דוגמת העיר יריחו, שהכריזו ישראל שכל רכושה יהיה חרם (יהושע ו, יז), שאין הם רואים עצמם זכאים ליהנות מרכוש עיר זו שכבשוה בנס ויד ה' גלויה].

אלא שבדרך ממילא החפץ עובר לרשות גבוה, אך יסוד הקדשתו נובע בדרך דחייה ששולל רשות

בני אדם, האם חרם סתם הכוונה לבדק הבית, או לחרם כמשמעו ללא אפשרות פדיון ושימוש בשוויות, שאז ממילא נעשה להכניהם.

* * *

כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך, אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. ופדויו מן חודש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקודש עשירים גרה הוא (יח, טו-טז)

בגמרא (מנחות לז.) 'תני רמי בר חמא, מתוך שנאמר פדה תפדה את בכור האדם, שומע אני אפילו נטרף בתוך שלשים, תלמוד לומר 'אך' חלק'. ודנו שם בגמרא לגבי בכור שנולד עם שני ראשים, ואסקינן (שם): שנפדה בעשרה סלעים. ושקיל וטרי למה זה נשתנה דינו מכל טריפה, והרי כל יתר כנטול דמי, ובכור שנעשה טריפה הרי ממעטינן לפטרו מפדיון, ומסיק 'שאני הכא דבגולגולת תלא רחמנא'. ועיין רש"י ותוס' שמשמע מדבריהם (וכך פירשו האחרונים בדעתם) שגזירת הכתוב היא, שטריפות כגון זו אינה פוטרת מן הפדיון.

והקשה החזו"א (מנחות סימן מב אות ד): 'וקשה הא דאמר שאני הכא דבגולגולת תלי רחמנא, ומה תשובה היא זו כיון דהוא טריפה לא עדיף משאר טריפה, דכל הטריפות יש להם גולגולת. וצריך לומר דהא דכתיב גולגולת בתורה היינו לחייב שתיים, וא"כ על כרחין גזירת הכתוב הוא בהאי טריפה. אבל הדבר תימה מה ראתה תורה לחייבו יותר מכל טריפה... ולולא דבריהם יש לומר דנולד בשני ראשין אינו טריפה כלל... וכיון שהחיים משמש לשתי הגולגולות חשיב ככל אחד יש לו חיים מיוחדים'.

הרי שהעלה החזו"א חידוש נפלא, ששני ראשים אינו בכלל יתר כנטול, שמאחר דבגולגולת תלי רחמנא, והראש הוא הקובע את מעמד האדם כבכור לענין פדיון, הרי שאדם בעל שני ראשים נחשב כשני אנשים, לפי שכל אחד יש לו חיים מיוחדים.

וביאור הדברים הוא, כי האדם שניחן בדעת

ותבונה, מהותו וחשיבותו אינם מיוחסות לאברי גופו, אלא כל עיקרו ומעמדו נישא ברוחו אשר נתן אלוקים בקרבו, בחכמה הטמונה במוח שבראשו, ואילו שאר האברים שבגוף לא נבראו אלא לשמש את הראש, להחזיקו ולהחיותו, ולהיות ככלים בידו להביא לידי מעשה את הכוח שבמחשבתו. וכיון שכך, כאשר נדרשים אנו לקבוע את מהותו של האדם, אין אנו מתייחסים לגופו ואבריו, שכן אלו אינם אלא משמשי. רק הראש, האוצר בתוכו את התבונה והחכמה, תכלית תעודת האדם, הוא הראוי להתייחסות, ואך הוא הקובע את אופיו ודינו, כי זה כל האדם.

לפיכך, שני ראשים המשותפים לגוף אחד, נדונים כשני אנשים נפרדים, שכל ראש מביניהם נחשב כאיש לעצמו, והגוף המשמש אותם משותף לשניהם. ולכן אינם בכלל טריפה, מאחר שכל "איש" מצד עצמו אין בו חסר ויתר, שעובדת השתתפותו עם אחיו בגוף אחד אינה מגרעת משלמותו.

ונראה שכל זה לא נאמר אלא באדם, שבו חלק החומר משמש את חלק הרוח, בהיות חכמתו עיקר וגופו טפל לה כאמצעי להוציא לפועל את מחשבתו. אבל בבהמה לא יהיה הדבר כן, כי מאחר שאין לה דעת, וכל מגמת רוחה היא אך לקיום וריבוי החומר שבה, נמצא שהגוף הוא הנחשב כעיקר אצלה, ואדרבה, הראש הוא אשר נטפל לגוף, על מנת לשמש ככלי המכוון את גופה לתור אחר מאכל. אי לזאת, בהמה בעלת שני ראשים, אינה נדונית כשתי בהמות בעלי גוף אחד, אלא כבהמה אחת בעלת ראש מיותר, והרי זו טריפה משום יתר כנטול. [ומצינו יסוד לסברא זו בגמרא פרק בהמה המקשה (חולין סח.) 'בהמה מאדם לא ילפא, דחשיב פרוצף פנים דדידה' עיי"ש].

ומאידך אף מצינו, שבהמה שיש לה ראש אחד ושתי גוויות אינה נחשבת כטריפה. שכן מתוך שנאמר (דברים יד, ז): "אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה", דרשו חכמים (נדה כד.) 'השסועה - בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות'. ועיין רמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"ז) דקיי"ל שאין השסועה מין מיוחד בפני עצמו,

אלא בהמה טהורה שילדה או שנמצאה במעיה כמין ברירה חדשה, שלא כצורתה הראויה. ואם כן יש לתמוה לכאורה, מדוע הוצרכו ללימוד מיוחד על מנת לרבות את השסועה באיסור אכילה, והרי כל שכמותה אינה חיה, שהגב והשדרה הם אברים שהנשמה תלויה בהם, ואם כן תיפוק ליה משום יתר כנטול, ואין לך טריפה גדולה מזו.

אלא מכאן נמצינו למדים, כי אכן זהו מותר האדם מן הבהמה, וזה לעומת זה הם עומדים. כי הנה כדרך שנתבאר שהאדם נושא את תעודת חייו בראשו, וכל גופו לא נברא אלא לשמשו, ובהיותו בעל שני ראשים הרי הוא מוגדר כשני אנשים בעלי גוף משותף. הנה כי כן, לעומת 'רוח בני האדם העולה למעלה' עומדת 'רוח הבהמה היורדת למטה לארץ', כשכל מהותה נקבעת על ידי גופה, ושני הגבין והשדראות - שהם מהווים למעשה שתי מערכות גוף נפרדות - מקבילים הם לשני ראשים באדם, וכיון שראש הבהמה לא נברא אלא לשמש את גופה ככלי עזר וכטפל לה, נחשבת השסועה כשתי בהמות בעלות ראש משותף, המשמש את שתיהן כאחת. ואכן מצד הלכות טריפה לא היה מקום לאסרה, לפיכך הוצרך הכתוב להשמיענו במיוחד, שהשסועה אסורה באכילה.

* * *

כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה נתתי ללוויים לנחלה, על כן אמרתי להם בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה (יח, כד)

מבואר שהמעשר הניתן ללוויים נחשב עבורם כ'נחלה', והוא תחליף לנחלה שנוחלים יתר השבטים, והיינו כמבואר להלן כי המעשר הוא אכן ניתן להם כ'שכר' ונעשה של הלוויים לרכושם הפרטי, והוא חולין ועושים עמו ככל חפצם. וכלשון הכתוב בהמשך (פסוק לא) "ואכלתם אותו בכל מקום אתם וביתכם כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם באהל מועד". וכן מעשר ראשון מותר לזרים, כמו דנקטינן להלכה בש"ס (יבמות פו. ודלא כרבי מאיר).

ושונה מתרומה שהיא בגדר מתנה של מאכל,

וה' נותן אותה לכהנים שיאכלו אותה משולחנו כשלוחי דרחמנא, שהם בני ביתו. ועל כן חל עליה שם קדושה בגוף הפירות, ואין הכהן יכול לפדותה ולהמירה, והרי היא בקדושתה עד שיאכל אותה, ואסורה לזרים, וזר האוכלה חייב מיתה בידי שמים.

לעומת זאת המעשר שגדרה הוא כרכוש המלך, וייעודה הוא בתשלום השכר לעובדים בביתו, הנה כל עוד שלא הופרש המעשר מן הפירות הרי הם טבל ואסורים באכילה, כיון שהם מיועדים לגבוה הרי כל השתמשות בהם היא חילול ממון המיועד לגבוה, אשר מעורב בתוך הפירות. אולם מעת שהופרש כמעשר ראשון הרי הוא כבר ממון השייך ללוויים כשכר עבודתם, ואין צורך שהלוי יאכל אותו, כיון שבעצם בעלותו של הלוי כבר נתקיים בו ייעודו והשתמשותו של אוצר גבוה, דהיינו מתן שכרו. ואצל הלוי עצמו הוא כחולין גמורים, שהרי הוא מיועד לצרכי עצמו [ועיין ב'אור החיים' כאן שכתב בקצרה כעין דברים אלו].

יתירה מזו, אף לפני שנותן את המעשר ללוי מסויים, נעשה הטבל מותר, כי מרגע שהופרש וקרא שם על המעשר, הרי כבר נתקיים ייעודו להיות ממון השבט ויצא לחולין, אף שלא נשתנה מאומה בדין הפירות הללו. וזאת מפרש הכתוב להלן בפסוק (לא) 'ואכלתם אותו בכל מקום'.

ומכיון שניתן להם יכול זה לכל צרכיהם, הרי הוא נחשב להם כנחלה גמורה, והיא כפיצוי עבורם על כך שאין להם נחלה. ולאור זאת נמצא שיש ביד שבט לוי חלק השווה אפילו יותר מהנחלה שניתנה לכל אחד מהשבטים. שהרי הארץ נחלקה לאחד עשר שבטים (או י"ב בחישוב מנשה ואפרים לשני שבטים), ונמצא שכל שבט קיבל אחד מחלקי אחד עשר, ואילו שבט לוי זוכה באחד מחלקי עשרה של כלל היבול של הארץ כולה.

וכיון שיש להם חלק מלא שהוא שלהם, זה הטעם שהתורה מחייבת את הלוויים להפריש תרומת מעשר 'מעשר מן המעשר', שממילא מתחייבים גם הם להפריש חלק אחד מעשרה לגבוה.

הקב"ה, התורה, והבריאה - בשבת קודש

שלושת חלקי המציאות - לישראל

הנה כלל המציאות כולה כוללת שלשה דברים, שהם בעצם כל מה שיש בכלל. והם - הקב"ה יתברך שמו, התורה הקדושה, והבריאה על כל חלקיה ופרטיה ומצביה.

והנה רק עם ישראל הם המה אשר זוכים לשלש מתנות גדולות אלו. ראשית - 'הקב"ה', כנסת ישראל היא אשר זוכה להשראת השכינה בתוכם ולדביקות בה' יתברך, ורק עם ישראל הוא גוי גדול אשר אלוקים קרובים אליו. ויש להם קשר עמו, כלומר שזוכים לדעת אותו ולהכירו, להשיג את גדולתו ורוממותו ולהתרגש מקדושתו, ולעמוד לפניו ולעבדו, כל אחד לפום דרגא דיליה.

'התורה הקדושה' הרי ניתנה רק לישראל, והם המה אשר זוכים ללמדה, להבין ולהשכיל בה, למיגמר ולמיסבר עד לדרגת תורה דיליה, דהיינו שהתורה נתונה לנו, באופן שאנו זוכים להבין מתוך עצמנו את אמיתת סברת התורה. ו'קוב"ה' ואוריתא וישראל חד' (זוהר פרשת אחרא).

אך גם 'הבריאה', שלכאורה אין ליצירתה קשר ודוקא עם העם היהודי, והיא נראית כמציאות העומדת בפני עצמה. הרי לפי האמת אנו יודעים שכל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל, וכדאיתא 'בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית' (רש"י בראשית א, א) ואמרו 'חייב כל אחד לומר בשבילי נברא העולם', ולא רק הארץ וכל אשר עליה מיועד לישראל, אלא אף כל הגויים ואומות העולם, נועדו לשרת ולסייע לעם ישראל, ולהכין את צרכיהם.

שלושת החלקים במידה יתירה - בשבת

ובשבת קודש שהוא מעין העולם הבא, אזי זוכים אנו בכל שלושת החלקים הללו במידה רבה.

כי בשבת קודש, הבריאה כולה שורה עליה

ברכת השבת, כדכתיב 'ויברך אלוקים את יום השביעי', וברכה זו ניתנה לעם ישראל אשר זוכים להתענג על כל חלקי הבריאה במידה גדושה, וככתוב במזמור שיר ליום השבת - 'כי שמחתני ה' בפעלך במעשה ידיך ארנן' (תהילים צב), וכענין שאמרו על מאכלי שבת שהיה בהם טעם מיוחד - 'תבלין יש לנו ושבת שמה' (שבת קיט.). וכמו שאמרו על המן שבשבת היה 'משונה לשבח' בטעם ובמראה (רש"י שמות טז, כב). ופשוט שדבר זה אינו דווקא במאכלים אלא כל ענייני העולם מצווים לפני היהודי בטעם ובחן וביופי מיוחדים.

וכמו כן בתורה הקדושה יש לנו בשבת קודש הארת עיניים ופתיחת לב מיוחדת להשיג אותה ולהשכיל בה, וכפי שכתב האריז"ל בזמירותיו - 'יחזי לן סתריה דאתאמר בלחישא', 'תגלון פתגמין ותימרון חדושא, לעטר פתורא ברזא יקירא'.

וכמו כן בכל הקשור לענייני השגות וקירבת ה' אנו זוכים להם במידה גדושה בשבת קודש, שהקב"ה מתגלה בו לכנסת ישראל, וכלשון התפילה 'ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו'. וכמובא ב'תיקוני זוהר' - 'בליליא דשבת איתמר 'קמתי אני לפתוח לדודי' בשבת, וכד נפיק שבת איתמר 'דודי חמק עבר' (דף קמד.). וכן כתב האריז"ל בזמירותיו שהקב"ה מתגלה ומראה עצמו לעם ישראל בשבת קודש - 'ישדר לן שופריה ונחזי ביקריה', 'בני היכלא, דכסיפין למחזי זיו דזעיר אנפין, יהון הכא בהאי תכא'. [והארכנו בזה בספר 'בן מלך שבת קודש' - שער א מאמר ה].

שלושת חלקי השבת

ואף שכל שלשת הדברים קיימים ומורגשים בכל משך יום השבת, אכן הדברים מתחלקים לפי זמני השבת, שהשבת מתחלקת לשלשה זמנים, ליל שבת, שחרית, ומנחה.

והיינו על פי מה דאיתא בטור (אורח חיים סימן

רצב) 'ומה שתיקנו בשבת שלש ענייני תפילות, אתה קדשת, ישמח משה, אתה אחד, וביו"ט לא תיקנו אלא אחת, אתה בחרתנו. מפני שאלו שלש תפילות תיקנום כנגד שלש שבתות, אתה קדשת כנגד שבת בראשית, כמו שמוכיח מתוכו, ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה, דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה, ואתה אחד כנגד שבת של עתיד'.

ונראה בביאור דבריו, שבתפילות השבת צריך לבטא את מהות השבת, והיה מן הראוי להזכיר את כל שלושת השבתות האמורות, שעל ידם מתבטא כללות ענייני השבת, אלא שאין נכון להאריך כל כך, וחילקו זאת לשלושת התפילות.

והנה לפי פשוטו, סדר קביעת הדברים אינו דווקא מחמת שייכות כל אחד מהם לזמנים השונים בשבת, אלא הוא על פי סדר הזמנים של השתלשלות המאורעות כפי שהיו, 'בריאה', 'מתן תורה', ו'דביקות בהקב"ה לעתיד לבוא'.

אמנם יש לומר, שחלוקה זו היא אכן בדווקא, לפי הבחינות השונות שכל אחד מהם שייך לזמנו, והיינו על פי המבואר בדברינו פעמים רבות בענין שלשת חלקי השבת [עיין בארוכה בספר 'בן מלך - שבת קודש'], שבענין שבת קודש מצינו שלשה בחינות שהם יסודות מהות השבת, דהיינו - מה שהשבת הוא 'יום מבורך', כדכתיב 'ויברך אלוקים את יום השביעי', ומה שהשבת הוא 'יום קדוש' כדכתיב 'ויקדש אותו', ומה שהשבת הוא 'יום מנוחה', 'יום מנוחה וקדושה'.

וביארנו בארוכה שכנגד זה נאמרו שלש פרשיות - 'ברכת השבת' בנתינת השבת בפרשת המן שבפרשת בשלה, שם מבוארת הברכה שישנה בשבת. 'קדושת השבת' בעשרת הדברות בפרשת יתרו, בהם מבואר חובת הקדשת היום כולו לה'. ו'מנוחת השבת' בפרשת כי תשא, בה מבוארת המתנה הטובה והנשמה היתירה שיש בנתינת השבת לישראל. והדברים עתיקין.

ויש להוסיף ששלשת חלקים אלו, הם כנגד שלושת חלקי המציאות שניתנים לישראל בשבת קודש, כנגד 'הבריאה' שיש לישראל, באה 'ברכת

השבת', כנגד 'התורה' באה 'קדושת השבת', וכנגד 'הקב"ה' באה מנוחת השבת שהיא הדביקות בה'.

והנה ב'ליל שבת' מיד עם כניסת היום ניכר 'ברכת השבת', כי בימות החול הלילה הוא זמן של אפיסת כוחות והבית ריקם מכל, ועתה הוא מבורך ברעננות, והבית מלא ומבורך בכל צרכי היום. וביום השבת ניכר 'קדושת השבת', כי בימות החול יוצאים בזמן זה למלאכה, ואילו בשבת בשחרית שובתים משום קדושתו של יום. ובשעת מנחה ניכר 'מנוחת השבת', כי כבר נמצאים בשביתה לילה ויום, ואז בולטת ההתענגות על המנוחה שאין קצים בה, מכח הנשמה היתירה. וכפי שאומרים בתפילת מנחה 'מנוחת אהבה ונדבה, מנוחת אמת ואמונה, מנוחת שלום ושלווה והשקט ובטח, מנוחה שלימה שאתה רוצה בה, יכירו בניך וידעו כי מאתך היא מנוחתם'.

ובוודאי שבכל זמני השבת יש בהם כל שלשת העניינים, אך בכל זמן מתבלט במיוחד החלק שבו הוא ניכר ביותר. ולפי זה כל אחת מהתפילות שייכת יותר לזמנה המיוחד לה.

האור המאיר בכל אחד מזמני השבת

אמנם בעומק, הדברים מתבארים באופן יותר מחודש, על פי דברי האריז"ל שגילה בזה שאכן בכל אחד מזמני השבת, מתנוצץ גוון ואור מסויים של שבת והשראה מיוחדת התואמת לה, זו למעלה מזו. דהיינו שבלייל שבת מאיר אור השבת של 'ברכה' וכמו שתיקן בזמירותיו בהם מתואר הברכה וריבוי המינים שיש בסעודה זו - 'חדו סגי ייתי. ועל חדא תרתי. נהורא לה ימטי'. וברכאן דנפשיין. קריבו שושבינין. עבידו תקונין. לאפשא זינין. ונונין עם רחשיין'.

וביום השבת מאיר אור נוסף של השבת והיינו אור התורה, כלשונו - 'נהוריה ישרי בה. בקידושא רבא. ובחמרא טבא. דביה תחדי נפשא. ישדר לן שופריה. ונחזי ביקריה. ויחזי לן סתריה. דאתאמר בלחישא. - - קדם רבון עלמיין. במלין סתימיין. תגלון פתגמיין. ותימרון חידושא. לעטר פתורא. ברזא קירא. עמיקא וטמירא. ולא מילתא אושא'.

ובסעודה שלישית מאיר תוספת קדושה

ולפי זה, כל אחד מזמני השבת מאיר בו אור מיוחד לו, והתפילות שתיקנו בכל אחד מהזמנים אמנם תואמים את הגוון המיוחד שבהם.

והשראת דביקות נעלית שמרגישים את קירבת ה' - 'בני היכלא דכסיפין. למחזי זיו דזעיר אנפין, יהון הכא. בהאי תכא. דביה מלכא בגלופין'.

ביאורי תפילה

מזמורי הללוי-ה

חמשת מזמורי 'הללוי-ה'

הגויים והאומות, כאשר מידת הטובה מתייחסת בכללות העולם והדרים בו.

המזמור השני - 'כי טוב זמרה אלוקינו', עיקר עניינו הוא תיאור רוב טובו יתברך אשר מרעיף באופן תמידי ומיוחד על עם סגולתו - עמו ישראל, זאת מעבר לגודל טובו וחסדו בהם הוא מתנהג בכללות דרי העולם, העמים והאומות.

המזמור השלישי והרביעי - 'הללו את ה' מן השמים' ו'שירו לה' שיר חדש', אינם עוסקים בתיאור שבחו יתברך על טובו רחמיו וחסדיו בהנהגתו את העולם ועמו ישראל. כל גדר עניינם סובב על ענין תיאור הוד גדולתו של הקב"ה. המזמור השלישי - 'הללו את ה' מן השמים', עוסק בשבחו יתברך על כי גדולתו והדר גאון עוזו ניכרים בעצם הבריאה. שמו של הקב"ה מתגדל כביכול מעצם בריאתו את העולם כולו הנפלא והשלם, על שלל רבבות יצוריו וברואיו אשר בתוכו, כאשר הוא יתברך ברוב גדלו מולך לבדו על כולם.

המזמור הרביעי - 'שירו לה' שיר חדש', עולה לתאר את גודל מלכותו יתברך וגדולתו, אשר מתעצמים בייחוד בשל היותו מלך על עמו ישראל. עם ישראל - עמו המיוחד של המלך ה', מתוקף שמחתם הגדולה במלכותו של הקב"ה עליהם, באים איפוא לשבחו יתברך על זאת שהוא בגדולתו מולך עליהם והם עבדיו עושי רצונו.

המזמור החמישי - 'הללו ק-ל בקדשו', מסכם ומסיים את כל ענייני השבח המסודרים במזמורים שלפניו. כאשר בפסוקיו הוא בא לעורר את האדם לשיר שירה לפני ה', להללו לשבחו ולפארו, מצד השבחים וההילולים הרבים שהוזכרו בארבעת המזמורים שלפניו.

תורף 'פסוקי דזמרה' הוא מזמור 'תהילה לדוד' וחמשת מזמורי ההללוי-ה הנאמרים לאחריו. וכלשון הרמב"ם (הלכות תפילה ז, יב): 'ושבחו חכמים למי שקורא זמירות מספר תהלים בכל יום ויום מתהלה לדוד עד סוף הספר'.

חמשת מזמורי ההללוי-ה, אשר מקורם בסוף ספר התהילים, מתחילים ומסתיימים כל אחד ואחד מהם בתיבת 'הללוי-ה'. והם - 'הללי נפשי את ה', 'כי טוב זמרה אלוקינו', 'הללו את ה' מן השמים', 'שירו לה' שיר חדש', 'הללו א-ל בקדשו'. [מזמור 'תהילה לדוד' אינו נכלל במנין מזמורי ההללוי-ה, זאת על אף שאנו מסיימים אותו בתיבת 'הללוי-ה'. שכן שבמקורו בספר התהילים הוא מסתיים בפסוק - 'תהילת ה' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד', ואך בסדר התפילה שלפנינו נוסף בסופו הפסוק 'ואנחנו נברך י-ה מעתה ועד עולם הללוי-ה'. וכפי שכבר נתבאר].

לכל מזמור ומזמור מסדרת המזמורים הללו, הנושאים את שמם הכולל - 'פסוקי דזמרה', ענין מיוחד תוכן ומשמעות בפני עצמו. המתבונן בפסוקי המזמורים יוכל להבחין כי בין חטיבת מזמורים אלו מצויינים ענייני שבח שונים, כאשר כל אחד מהם נושא ענין מסוים המתבטא בייחוד רק בו ולא במזמורים האחרים השותפים לו בסדרה זו.

המזמור הראשון הפותח את חמשת מזמורי 'הללוי-ה', הלא הוא מזמור - 'הללי נפשי את ה'. בפסוקי המזמור בא נעים זמירות ישראל להעלות על נס את גודל הטובה והרחמים המרובים, אשר מעניק הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו לכל העמים

ורוממות מלכות ה', באשר הוא לבדו מלך ומנהיג את העולם כולו אשר ברא, ונוסף לכך התייחסות מיוחדת למלכות ה' על עמו ישראל. והמזמור החמישי מוסב על כל ענייני השבח המוזכרים בארבעת המזמורים, כאשר מתוכם באים השירה ההלל והזמרה.

נמצינו למדים, כי עיקר עניינם של חמשת מזמורי הללו-ה מחולק איפוא לשנים שהם ארבעה - שני המזמורים הראשונים סובבים על ענין גודל טובו וחסדו של הקב"ה, אשר לפיהם הוא מתנהג עם כל באי העולם, ובייחוד עם עמו ישראל. ובשני המזמורים שלאחריו, עוסק דוד המלך בגדלות

חכמה ומוסר

מקומך אל תנה

לא לשפוט את עצמו על פי הסביבה

ואפילו אם אינו מסתיר את אמיתת מדריגתו מבני אדם, ומעריכים אותו כפי מה שהוא באמת, אבל אפשר שלפי רוב כשרונותיו היה יכול להשיג פי כמה וכמה, ואם כי מעריכים אותו הרי זה משום שלפי הממוצע מחשיבים מעלה זו, אבל הוא במידותיו ותכונותיו יודע את האמת שדרגה זו ומידות תרומיות אלו הם אצלו מלידה, ואם יבחן עצמו במידת העמל וההשקעה לעומת מה שיכול להשיג, ידע כי הוא בשפל המדריגה, ומתוך כך יהיה מתעורר לרומם עצמו ולפעול למען נשמתו הלכודה במאסר הרפיון והעצלון.

וכן להיפך יש שמרגיש עצמו ירוד משום שאין מעריכים אותו, אבל אם יבחן עצמו ידע לשמוח עם מעלותיו שהוא השקיע רבות עד שהגיע למדריגתו הנוכחית למרות חולשותיו. אולם כאשר שקועים תמיד בשאלת מה יאמרו, לעולם אין מגיעים לפנימיות האישית.

ויש שאפילו בעת שהוא עם עצמו בעבודת ה' כגון תפילה או קיום מצוות, בוחן את עצמו במבט של בני אדם, וכל דבר נמדד אצלו אילו היו אנשים רואים אותו איך היה נחשב בעיניהם, ומאבד את מבחן האמת כיצד למדוד כל דבר. ויש שכל כך בורח מפני עצמו, עד שדואג תמיד להיות בחברת בני אדם, שמא "חלילה" יוצרך להיפגש עם עצמו להכיר את רצונו באמת ומה שאיפתו האישית, ודבר זה כשלעצמו יוצר אצלו מצוקה ולחץ. וכמה רב הפסדו שנעלם ממנו סוד השיחה הפרטית בינו לבין עצמו ובינו לבין קונו, ויתכן שלעולם לא יהא מצוי אפילו שעה אחת עם עצם אישיותו.

על האדם לדעת לעשות את חשבון נפשו בינו לבין עצמו, מבלי לערב במחשבתו את הסביבה ומוסכמותיה, בלי להיגרר אחר מה שהחברה מייקרת ומעריכה, ומבלי לתלות עליה יהבו או את כשלונו. והדבר נוגע הן להתוויית דרך החיים בכללות, והן לכל המעשים הפרטיים שבכל יום ויום.

יש שהאדם רואה את פיסגת הצלחתו אם בעיני החברה הוא נחשב מוצלח וחשוב, ואם לפי דעתו הוא הגיע לזה או קרוב לכך, כבר מתמלא סיפוק, ולזה כל חתירתו ומגמתו. ובכל דבר מביט לכל הצדדים לבחון את תגובת הסביבה, ומרוב היגררותו אחר דעת הסובבים אותו, מתעלם הוא ומסיח דעתו מדעתו העצמית לגבי מצבו. ואם היה יודע לחשוב בעצמאות היה בוחן את מצבו באמת ולב יודע מרת נפשו. וגם היה רואה את מגמתו ויעודו בכיוון המתאים לנפשו באופן אישי, ולא לפי מה שנחשב ומוערך בעיני החברה.

ומצוי בקרב אלו המצליחים בחברה ומעורבים בדעת עם הבריות, שקול המולת ההמון אוטם אזניהם משמיעת קול המצפון האישי, וכל כך הם נסחפים באווירה של החברה עד שחיים בהרגשה כאילו זה הקובע את המעלה האמיתית, וכאשר הם מקובלים בציבור ונאה להם מן הבריות, אזי המה מתהלכים שאננים ומרגישים שממלאים את חובתם. ועל האדם לדעת להיות עם עצמו ולבחון את מצבו באמת לפי המודד העצמי.

לא להיגרר אחר הסביבה

עוד יש סוג של הזנחה עצמית, שהאדם מסתמך על הציבור והסביבה שעל ידם כבר יתעלה ויותווה לו הדרך לעליה בתורה ובעבודת ה'. ומדמה שהציבור או איזה משפיע רוחני ירומם וידחוף אותו להתעלות במדרגות התורה והעבודה, באופן שלא יזקק להשקיע ולהתאמץ בעצמו. או שסובר שכיון שכללות הציבור הם 'יראי ה' ושומרי תורה, אזי די לו להיות יושב בתוך עמו, ועל ידי זה מיטשטשות שאיפותיו האישיות לגדלות ולמעלות רמות. וכן אם יש ח"ו איזה הנהגה שלילית בדברים שאדם דש בעקביו שעברו ושנו בהם רבים, אין הוא מתאמץ להתבונן על אמיתת הדבר אם נכון לעשות כן, אלא מתרפה ונסחף עם ההמון וסומך עצמו עליהם.

ואמנם יש מעלה בזה שאינו פורש מהציבור, שכאשר הוא נמצא בציבור שמעריך את לומדי התורה ואת הצדיקים והם יקרים בעיניהם, הרי זה מעודד ותומך אותו להתעלות, אולם אם כל מה שמחזיק אותו הוא רק תמיכה חיצונית זו, אזי בשעה שינהג באופן שנדמה לציבור כהנהגה ראויה וחשובה כבר יסבור שיצא ידי חובתו, והיא רחוקה ממנו. ואף שאמרו חז"ל שצריך שיהיה נאה לו מן הבריות, היינו שגם זה חלק מהתפקיד, אבל פשוט שאין זה הסיבה והמודד. אלא מוכרח שתהיה לו דחיפה עצמית להיות כראוי ולהתעלות מצד עצם אמיתת וחשיבות הדברים.

לא לאבד השאיפות העצמיות

ויש שכלל אין לו שאיפות עצמיות להתעלות או שהתייבש מעצמו, ודי לו שלא יהיה גרוע ושפל, אבל המעלות והמדרגות די בזה לדעתו שיהיה נמצא בקרב הציבור כאלו שזכו להגיע לידי כך, משום שאינו רואה תכלית לעצם קיומו לבד אלא רק כחלק מהציבור, ורואה עצמו רק כאחד מתוך רבים שבצוותא נעשה התכלית של כבוד ה'. אך וודאי אין זה נכון שיחדל מהשאיפה להיות תכלית לעצמו, אלא כל יהודי מחוייב לשאוף להיות הצדיק והת"ח הגדול ביותר כפי שרק שייך, ומוטל עליו לעשות כל מה שבכוחו להגיע למטרה זו.

ויש שבגיל מסויים כבר מאבד את ציפותיו מעצמו, ורואה את כל תכליתו במה שצאצאיו יתגדלו להיות תלמידי חכמים ועובדי ה', בחינת ברא מזכה אבא. ותמיד כל תקוותו הרוחנית וכל תפילתו על הצלחה בתורה ומעלות רוחניות היא רק על בניו, כאילו שהוא עצמו כבר אבד סיכויו ובטל סברו. אולם וודאי שאין הדבר כך, ובכל גיל אין האדם רשאי לוותר ולהתייאש מעצמו, ולהיות ח"ו רק אמצעי ומכשיר לדורות הבאים. [ועל האדם לזכור שהוא עצמו גם כן צאצא להוריו, וידוע פתגמו של השרף מקאצק על אותם האנשים, שהוא כבר ממתין זה כמה דורות לראות את הבן החשוב הזה עבורו עובדים כל הדורות.] אמנם גם מזה אל ינח ידו מלהשקיע בחינוך בניו. אך תמיד יראה לשאוף בעצמו להיות קרוב אל השלימות.

ואם כי צריך גם להיות חלק מהכלל, ונחת רוח מיוחדת עולה לפני הקב"ה מעבודת הציבור ושלימות דרגתם בכללות. אך אין הכוונה שירפה עצמו להסתמך על הכלל בלי שאיפה עצמית לגדלות ורוממות אלא כל יחיד יגביה עצמו, וממילא הכלל גם הוא יתרומם. וכמו שכתוב 'כי כרם ה' צבא-ות בית ישראל, ואיש יהודה נטע שעשועיו'. שוודאי יש להאדון נחת רוח כללית מהכרם, אך יחד עם זה על כל איש יהודה בעצמו לעשות מה שביכלתו להיות 'נטע שעשועים' להקב"ה.

התודה והברכה לידידנו הנכבדים מתומכי מכוננו
שנטלו חלק בהוצאות גיליון זה

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **חיים צבי אייזנבאך** שליט"א
לרגל אירוסי הבן למזל"ט

ברכת מזל טוב לידידנו הנכבד, מחשובי אברכי קהילתנו
הרב **יצחק חיים מינצברג** שליט"א
לרגל הכנס בנו לעול תורה ומצוות

בית חוכמים
לוצקין
ביטוחים

בחסות

המעוניינים לתרום את הוצאות הגיליון לזיכוי הרבים,
נא לפנות ל-054-8422488 או למייל mechonbenmelech@gmail.com